

College voor Toetsen en Examens

LANDBOUW BREED VMBO KB

Syllabus centraal examen 2017

2-versie, juni 2015

© 2015 College voor Toetsen en Examens vwo, havo, vmbo, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	4
Syllabus Landbouw breed KB	5

Voorwoord

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan een syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computerexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2017. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2018 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld.

Het CvTE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs.

In de syllabi 2017 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2016 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd. Er zijn diverse vakken waarbij de syllabus 2017 geen inhoudelijke veranderingen heeft ondergaan.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvTE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@hetcvte.nl of aan CvTE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Toetsen en Examens,
Drs. P.J.J. Hendrikse

LB/K/2	Competenties
	<p>2 Beslissen en activiteiten initiëren De kandidaat kan op adequate wijze beslissen en activiteiten uitvoeren. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Heeft vertrouwen in eigen kunnen. - Weegt voor- en nadelen van de alternatieven tegen elkaar af. - Houdt rekening met belangen en meningen van anderen. - Overziet de mogelijke gevolgen van de alternatieven. - Overlegt zonodig met betrokkenen. - Toont initiatief om de beslissing uit te voeren. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Beslissingen zijn uitgevoerd.
	<p>6 Presenteren De kandidaat kan op adequate wijze communiceren en zich presenteren, zowel verbaal (mondeling) als non-verbaal. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Stemt de boodschap af op de ontvanger. - Brengt de boodschap over op de ontvanger. - Maakt gebruik van correct taalgebruik. - Speelt in op de reacties van de ontvanger. - Maakt gebruik van ICT-toepassingen. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De presentatie is effectief.
	<p>7 Formuleren en rapporteren De kandidaat kan op adequate wijze schriftelijk rapporteren. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Stemt de boodschap af op de ontvanger. - Brengt de boodschap over op de ontvanger. - Maakt gebruik van correct taalgebruik. - Speelt in op de reacties van de ontvanger. - Maakt gebruik van ICT-toepassingen. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De rapportage is correct en effectief.
	<p>10 Analyseren en problemen oplossen De kandidaat kan op adequate wijze met problemen omgaan. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Signaleert het probleem. - Raadpleegt zonodig anderen. - Verhelpt zo mogelijk het probleem of biedt hulp bij het verhelpen van het probleem, met inachtneming van de veiligheid. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het probleem is verminderd, beheersbaar gemaakt of opgelost.
	<p>11 Onderzoeken De kandidaat kan op adequate wijze informatie verwerven en verwerken om iets doelgericht te onderzoeken. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Maakt gebruik van informatiebronnen. - Verwerkt en ordent informatie. - Beantwoordt onderzoeksvragen aan de hand van geselecteerde informatie. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De onderzoeksvragen zijn beantwoord.

<p>13</p>	<p>Plannen en organiseren De kandidaat kan op adequate wijze planmatig en doelgericht werken. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Helder krijgen wat het beoogde doel is. - Kiest een passende aanpak om het beoogde doel te bereiken. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De gehanteerde werkwijze is verantwoord, effectief en efficiënt. - Er is een planning gemaakt.
<p>14</p>	<p>Op de behoeften en verwachtingen van de klant richten De kandidaat kan op adequate wijze klanten helpen. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De klant wordt begroet en te woord gestaan. - Er wordt op de vragen van de klant ingespeeld. - Er wordt informatie verstrekt of de klant wordt doorverwezen. - Het contact wordt op de juiste wijze afgesloten. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De klant is tevreden.
<p>15</p>	<p>Kwaliteit leveren De kandidaat kan op adequate wijze zorg dragen voor een goede werkuitvoering en een goede kwaliteit van het eindproduct. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Werkt nauwkeurig en geconcentreerd. - Controleert de voortgang van zijn werkzaamheden en onderneemt actie bij veranderende omstandigheden. - Evalueert eigen werkproces. - Streeft naar een optimale kwaliteit. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het afgeleverde werk is van gewenste kwaliteit.
<p>16</p>	<p>Instructies en procedures opvolgen De kandidaat kan op adequate wijze volgens instructie en geldende procedures werken. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Voert werkzaamheden uit volgens instructie. - Werkt volgens geldende procedures en voorschriften op het gebied van veiligheid, hygiëne, arbeidsomstandigheden, duurzaamheid en milieu. - Gebruikt materialen, gereedschappen, materieel en persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Het werk is volgens instructie en volgens geldende procedures, voorschriften uitgevoerd.
<p>19</p>	<p>Bedrijfsmatig handelen De kandidaat kan op adequate wijze met productiemiddelen omgaan. <i>Aspecten gericht op het proces:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Gaat efficiënt met tijd en productiemiddelen om. - Heeft zicht op kosten en baten. - Overlegt indien nodig met anderen. <p><i>Aspecten gericht op het resultaat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De kandidaat is zorgvuldig met de productiemiddelen omgegaan.

Thema Groen

LB/K/4	Landschap en omgeving
22	<p>De kandidaat kan natuurbeschermingsmaatregelen toepassen.</p> <p>Hierbij gaat het om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - maatregelen kiezen om effecten van menselijk handelen te beïnvloeden zoals de effecten van:<ul style="list-style-type: none"> o recreatie o (intensieve) landbouw o (bio)industrie o verkeer o aanleg van wegen en bebouwing o lozing van afvalstoffen - doelstellingen en werkwijze van natuur- en milieuorganisaties herkennen zoals van:<ul style="list-style-type: none"> o Natuurmonumenten o Staatsbosbeheer (SBB) o Greenpeace o Wereldnatuurfonds (WNF)
23	<p>De kandidaat kan materialen en middelen inzetten bij de inrichting van landschap en omgeving.</p> <p>Met betrekking tot:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sportterreinen - natuurterreinen - recreatieterreinen - tuinen - plantsoenen <p>En met inzet van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - levende materialen - dode materialen - technische werken

LB/K/5	Ecosystemen
24	<p>De kandidaat kan milieumaatregelen nemen om negatieve gevolgen voor het milieu te beperken.</p> <p>Hierbij gaat het om negatieve gevolgen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klimaatverandering - verzuring van de bodem - gat in de ozonlaag <p>En om milieumaatregelen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - energiebesparing - 'groene' energie: wind, zon, waterkracht, biomassa, aardwarmte - waterzuivering - beperkende maatregelen van gebruik schadelijke stoffen - mestverwerking
25	<p>De kandidaat heeft kennis van de relatie tussen voedselproductie en teeltmaatregelen, en over de milieueffecten (regionaal en mondiaal) die daarbij optreden.</p> <p>Hierbij gaat het om productiewijzen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - traditioneel/regulier - biologisch dynamisch - ecologisch - bio-industrie - grootschalige landbouw - productieketen <p>Om teeltmaatregelen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebruik van gewasbeschermingsmaatregelen: <ul style="list-style-type: none"> o biologisch o mechanisch o thermisch o chemisch - gebruik van meststoffen - watergebruik - veredeling waaronder genetische manipulatie - dierenwelzijn <p>En om effecten zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ophoping in de voedselketen - verdroging - veeziekten zoals bse, mond- en klauwzeer, vogelgriep

LB/K/6	Groei en ontwikkeling 1
26	<p>De kandidaat kan generatieve en vegetatieve vermeerdering toepassen.</p> <p>Vegetatief/ongeslachtelijk zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - enten en oculeren - scheuren - uitlopers - afleggers - stekken - knollen en bollen - klonen en weefselkweek <p>Generatief/geslachtelijk zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kruising en selectie - overerving van dominante en recessieve eigenschappen - genotype en fenotype - zaaien
27	<p>De kandidaat kan het teeltmedium onderhouden en daarbij de juiste materialen en middelen inzetten.</p> <p>Hierbij gaat het om teeltmaatregelen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - grondbewerking - bemesten

Thema Handel

LB/K/11	Handel
35	<p>De kandidaat kan op adequate wijze informatie over de markt, de belangrijkste bedrijfsvormen, verkoopsystemen en eisen aan personeel verwerven en verwerken.</p> <p>Het gaat hierbij om informatie zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wisselwerking van vraag (consumptie) en aanbod (productie) - kostprijs, vraagprijs - belangrijkste functies van de handel o.a. export, import, distributie, doorvoer - indeling van ondernemingen naar sector (primair, secundair etc.), structuur (bv maatschap etc.) en omvang (eenmansbedrijf, kleinbedrijf, multinational etc.) - verkoopsystemen o.a.: winkel, markt, veiling, internet, groothandel - personeelseisen o.a. competenties, vakbekwaamheden, opleiding - afzetkanalen en afzetmogelijkheden in een veranderende markt - afzet van een product afhandelen
LB/K/13	Klantgericht handelen
38	<p>De kandidaat kan op een correcte wijze klanten helpen en daarbij inspelen op consumentengedrag.</p> <p>Het gaat daarbij om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klanten ontvangen - een verkoop en adviesgesprek voeren - informatie geven over service - sociaalvaardig telefoneren met klanten - order noteren, uitvoeren en afwerken - rekeningen opmaken - producten inpakken - omgangsvormen hanteren volgens geldende normen - correct presenteren - correct taalgebruik hanteren <p>Daarnaast heeft de kandidaat kennis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kijkgedrag, koopgedrag - klantenbinding - invloed van reclame en wijze van presenteren - mode, trends

LB/K/14	Werken in een winkel
39	<p>De kandidaat kan een winkelpresentatie verzorgen, artikelen verkoopklaar maken, afrekenen met een kassa en goederen ontvangen en verwerken.</p> <p>Het gaat daarbij om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - etaleren - gebruik maken van kleuren en materialen - ingaande goederenstroom beheren - een btw-berekening maken - goederen inventariseren - opslag van goederen verzorgen - artikelen verkoopklaar maken
40	<p>De kandidaat kan een bloemwerk samenstellen en verzorgen.</p> <p>~~— Biedermeier~~ bloemstukje</p> <ul style="list-style-type: none"> - corsage - boeket <p>De kandidaat kan daarbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ondergronden gebruiken zoals: <ul style="list-style-type: none"> o aardewerk o glas/kristal o plastic o hout o manden o metaal - dode materialen gebruiken zoals: <ul style="list-style-type: none"> o verpakkingsmateriaal o lint o sierdraad o alternatieve materialen - en daarbij: <ul style="list-style-type: none"> o water en houdbaarheidsmiddelen toedienen o bloemen op de juiste plaats opslaan o voorraad bloemen en planten op orde houden
41	<p>De kandidaat kan een globale kostprijsberekening maken.</p> <p>Het gaat daarbij om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - constante en variabele kosten onderscheiden - opslagpercentage berekenen
42	<p>De kandidaat kan regelmatig voorkomende administratieve handelingen op het gebied van beheer uitvoeren.</p> <p>Het gaat daarbij om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorraadadministratie bijhouden - een begroting maken

